

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

*Присвячується 50-річчю з дня заснування
кафедри духових та ударних інструментів
Інституту мистецтв РДГУ*

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 13

**Rivne
2021**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

*Присвячується 50-річчю з дня заснування
кафедри духових та ударних інструментів
Інституту мистецтв РДГУ*

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 13

**м. Рівне
2021**

УДК 780.8 : 780.64

I-90

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації *серія KB № 19865-9665 P***Збірник наукових праць видається з 2006 року.***Друкується за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 25 березня 2021 р.)***Редакційна колегія:****Цюлюпа С.Д.**, заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;****Палаженко О.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;****Карняк А.Я.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;**Качмарчик В.П.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Рада Славінська**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Стоян Караїванов**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Пьотр Лято**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;**Скороходов В.П.**, доктор культурології, професор, м. Мінськ, Республіка Білорусь;**Леонов В.А.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Ростов-на-Дону, РФ;**Круль П.Ф.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;**Громченко В.В.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Дніпро;**Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;**Вовк Р.А.**, кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Яковчук Н.Д.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Київ;**Яковчук О.М.**, професор, заслужений діяч мистецтв України, м. Київ;**Кушнірук О.П.**, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник НАН України, м. Київ;**Гишка І.С.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;**Прокопович Т.Ю.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Рівне;**Овчар О.П.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Харків;**Цюлюпа Н.Л.**, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Рівне.**Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя.** Збірник наукових праць. Випуск 13 / Упорядник С.Д.Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2021. – 180 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на духових інструментах.

Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 780.8 : 780.64

**Збірник індексується в міжнародних науково-метричних базах
Google Scholar та Academic Resource Index Research Bib.***За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.**Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

DOI 10.35619 префікс

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2021

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2021

© Видавництво "Волинські обереги", 2021

З М І С Т

Історія та теорія музичного мистецтва

Цюлюпа С.Д. Еволюція діяльності кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ на ниві культури і мистецтва України	7
Вовк Р.А. Месіанство професора Володимира Апатського... ..	15
Леонов В.А. Теория исполнительства на духовых инструментах и терминология	23
Прокопович Т.Ю. «Contra spem spero» Володимира Рунчака: жанрово-стилістичний аспект	26
Скороходов В.П. Знаменитый земляк Владимир Николаевич Апатский	30
Гишка І.С. Труба у визначних творах композиторів XIX – початку XX століть (теситурно-виконавська проблематика)	37
Дондаков Ю.М. В.М. Апатський – вчитель мого життя!	45
Piotr Lato. Trio na klarnet, skrzypce i fortepian op. 53 Karola Rathausa. Refleksje od strony interpretacyjno-wykonawczej w obliczu niedawnego prawykonania utworu	48
Старко В.Г. В.М. Апатський – очільник української фаготової школи.....	53
Мельник О.Ю., Гундер П.М. Кларнетисти Івано-Франківської області: історико-ретроспективна розвідка	58
Трачук Л.Д. Перлина культури Подільського краю	65
Алтухов В.М. Три мистецькі вершини таланту Володимира Апатського	70
Віятник М.Ф., Жеграй Б.Б., Кушнірик М.М. Міжнародний конкурс молодих трубачів та валторністів імені Мирона Старовецького 1999-2018 роки: історичні аспекти становлення і діяльності.....	72
Скаб'як Я.М., Цюлюпа Н.Л. Відділ духових та ударних інструментів Калуського фахового коледжу культури і мистецтв в освітньому просторі Прикарпаття	78
Палаженко О.П., Вознюк І.М. Постать Самусенка Євгенія Федоровича у формуванні саксофонової школи міста Рівного.....	81
Кавунник О.А. Ретроспекція творчості Тимофія Докшицера й Валерія Посвалюка в контексті музикознавчої регіоніки.....	84
Гайдабура О.Д., Гайдабура В.О. Реформація та удосконалення естрадно-інструментального жанру в мистецькому житті України	88
Левчук О.А. Трубачі Хмельниччини в історії духового інструментально-оркестрового виконавства Поділля.....	94
Макаров Є.П. Естрадно-симфонічний оркестр Рівненського обласного академічного українського музично-драматичного театру в історії музичного мистецтва Волинського Полісся	97

Педагогіка та методика духового виконавства

Карп'як А.Я. Парадокси професії: у пошуках стилю (наукова праця під керівництвом народного артиста України, доктора мистецтвознавства, професора Апатського В.М.).....	100
Яковчук О.М. Ансамбль дерев'яних духових інструментів: композиційний ресурс використання фольклору.....	108
Концевич О.Ю. Виконавський універсалізм мистецтва трубоча як сучасна стратегія.....	112
Максименко Д.П. «Скарамуш» для саксофона з оркестром Д. Мійо: Інноваційні риси програмної романтичної сюїти.....	117
Фіськов Г.М. Формування метро-ритмічного чуття у студентів в процесі оркестрового музикування.....	122
Яковчук Н.Д. Жанр сюїти в творчості Олександра Яковчука.....	125
Кашперський В. П. Сучасні проблеми поняття культури звуку виконавців на духових інструментах.....	129
Голобородов Д.Ю. Специфіка підбору музичних інструментів та навчального репертуару для майбутніх мультиінструменталістів.....	131
Жульєва Л.В. В. Успенський. Концертино для тромбона з оркестром.....	135
Жульєв А.П. Система розігрування тромбоніста.....	142
Нижник Ю.В. Порівняльний аналіз постановок мундштука на губах музиканта-тромбоніста.....	147
Димченко С.С. Історія та розвиток методик гри на ударних інструментах.....	150
Крет М.В., Левчук Н.О. Музика як психотерапевтичний засіб впливу на емоційний стан людини.....	154
Терлецький М.М. Оркестрово-ансамблева підготовка духового оркестру як шлях до професійного зростання.....	158
Відомості про авторів.....	164
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя (2010-2021 роки).....	167

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

УДК 780.64.03:378(477)

ORCID. <https://orcid.org/0000-0002-1555-0836>

Цюлюпа С.Д.,
м. Рівне

**ЕВОЛЮЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КАФЕДРИ ДУХОВИХ ТА УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ РДГУ НА НИВІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ**

Анотація. В статті висвітлюються віхи історії становлення та розвитку кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. Охарактеризовано наукову, навчально-методичну, творчу і громадську роботу науково-педагогічних працівників кафедри та концертну діяльність творчих колективів кафедри.

Ключові слова: кафедра, наука, творча діяльність, педагог, виконавець, духові інструменти, духовий оркестр.

Annotation. The article highlights the milestones in the history of formation and development of the Department of Wind and Percussion Instruments of the Institute of Arts of Rivne State University of Humanities. It covers the scientific, educational-methodical, creative and public work of scientific-pedagogical workers of the department, as well as the concert activity of the department's creative collectives.

Key words: department, science, creative activity, teacher, performer, wind instruments, brass band.

Стаття присвячена 50-річчю з дня заснування кафедри духових та ударних інструментів у Рівненському державному інституті культури нині Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Постановка проблеми. Історія кафедри духових та ударних інструментів є невід'ємною частиною історії культурно-мистецького життя регіону Волинського Полісся та України. Друга половина ХХ століття, на думку багатьох українських учених, які досліджують становлення та розвиток культури і мистецтва в Україні вважається золотим періодом. Саме в цей час відкриваються нові заклади мистецької початкової, середньої та вищої освіти, організовуються духові оркестри в школах, сільських і районних будинках культури, на заводах і фабриках та інших державних організаціях і підприємствах. Духові оркестри цих державних структур ставали візитною карткою, що свідчило про увагу керівництва держави до розвитку культури й освіти та естетичного виховання учнівської і студентської молоді а також творчої молоді з селян і робітників. Про увагу до виховання й освіти молоді свідчить і той факт, що здобуття мистецької освіти забезпечувалось виключно за державні кошти. Прийом на навчання студентів до Рівненського державного інституту культури в той період здійснювався тільки за державним замовленням з наданням успішним студентам стипендій, що, безперечно, впливало на якість навчання і рівень підготовки випускників. На жаль, сьогодні в умовах ринкової економіки коли практично всі державні структури перейшли в руки олігархів, ситуація в нашій державі змінилась не на користь творчої особистості. Проблеми з мізерним виділенням державного замовлення для творчої молоді катастрофічно впливають на набір студентів у заклади вищої освіти 3-4 рівнів акредитації, що спонукає молодь навчатися за кордоном.

Духова музика як складова української культурної спадщини – яскравий приклад розвитку професійного музичного виконавства. Її вивчення є важливим чинником осмислення культурно-мистецьких процесів, художніх надбань попередніх поколінь, визначення оптимальних шляхів подальшого розвитку в умовах розбудови незалежної держави.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питання розвитку музичної освіти і жанру духової музики в Україні широко актуалізовані в наукових працях В. Апатського, П. Круля, В. Богданова, А. Карпяка, В. Посвалюка, В. Громченка, С. Цюлюпи, І. Гишки, Я. Сверлюка, Р. Вовка, В. Старка та ін. Ці праці стали фундаментальним підґрунтям у вивченні освітніх і культурно-мистецьких процесів в Україні, що спонукають до ретельного розгляду питань становлення і розвитку регіональних закладів мистецької освіти та їх виконавських шкіл.

Розгляду питань історії виконавства на духових інструментах в Україні приділяв значну увагу Володимир Миколайович Апатський у навчальному посібнику "История духового музыкально-

исполнительского искусства", досліджуючи особливості музичної культури й естетики сучасного періоду, творчу діяльність виконавців на духових та ударних інструментах, їх історію, досягнення, проблеми та перспективи розвитку [1].

Валерій Олександрович та Лілія Дмитрівна Богданови у монографії "Історія духового музичного мистецтва України" в 2 томах на основі достовірних архівних матеріалів проаналізували цілу низку проблем, пов'язаних з еволюцією духової виконавської культури в Україні [2].

Змістовно аналізує історичний шлях розвитку виконавства на трубі в різних регіонах України Валерій Терентійович Посвалюк у монографії "Мистецтво гри на трубі в Україні", в якій простежується процес становлення національних традицій гри на духових інструментах, а також охарактеризовано діяльність музичних закладів освіти України, проаналізовано відомі зарубіжні та національні школи гри на трубі.

Надзвичайно цікавою й змістовною є монографія Валерія Васильовича Громченка "Духове соло в європейській академічній композиторській та виконавській творчості XX – початку XXI ст.", в якій висвітлено основні тенденції розвитку сценічно-одноосібного виконавства на духових академічних інструментах, визначено специфіку та здійснено систематику сценічно-індивідуальної духової практики соло в академічній музиці XX – початку XXI століть.

Необхідно зазначити, що в цих та інших наукових дослідженнях недостатньо уваги приділено вивченню історії закладів мистецької освіти та духового інструментального, ансамблевого й оркестрового виконавства у регіоні Волинського Полісся, зокрема в культурно-мистецькому житті Рівненщини.

Метою даної публікації є збереження пам'яті про основні віхи творчого та громадського життя кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, зокрема про діяльність науково-педагогічних працівників, концертмейстерів, лаборантів, творчих колективів кафедри, кращих студентів-випускників, а також висвітлення визначних подій та здобутків у науковій, навчально-методичній та культурно-мистецькій діяльності колективу кафедри.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши стан забезпеченості західного регіону України кваліфікованими спеціалістами в галузі культури й мистецтва, Постановою уряду Української РСР в 1969 році створюється Рівненський культурно-освітній факультет Київського інституту культури імені О. Корнійчука. Першим деканом факультету Міністерством культури України призначено кандидата історичних наук Михайлова Дмитра Олексійовича, котрий з допомогою органів влади розпочав масштабну організаційну роботу щодо створення нового факультету.

Перший випуск кафедри 1975 р.

У вересні 1971-1972 навчального року відбувся перший набір студентів на відділ духових та ударних інструментів кафедри оркестрового диригування, прізвища яких для збереження історичної пам'яті наведемо: В. Пастушок, М. Ковалишин, В. Заїка, В. Шашук, В. Карчення, В. Монахов, В. Тарасевич, М. Яценюк, А. Цимбал, В. Уницький, О. Терьохін, А. Вихованець, А. Багмут, Є. Ткачов, В. Поляк. Студентами відділу стали випускники музичних і культурно-освітніх училищ в основному із західних областей України.

Навчальний процес на відділі забезпечували два викладачі: випускник Одеської консерваторії В'ячеслав Миколайович Старченко, завідувач відділом (клас тромбона і туби), та випускник Львівської консерваторії Дмитро Микитович Панасюк (клас кларнета). У 1972 році відділ поповнили молоді талановиті випускники Львівської консерваторії імені М. Лисенка: соліст симфонічного оркестру Львівської філармонії Олексій Григорович Садовий (клас труби), Петро Романович Козоровицький (клас тромбона), Микола Михайлович Федун (клас фагота, гобоя), Богдан Іванович Яремко (клас кларнета), Михайло Ісакович Литвак (клас труби).

Минуло два роки, і відділ духових та ударних інструментів відокремився від кафедри "Оркестрового диригування" куди входив також відділ народних інструментів. А у 1973 році була створена кафедра духових та ударних інструментів, яку продовжив очолювати В. Старченко.

Заслужений працівник культури України, доцент В. Старченко прожив коротке яскраве життя і залишив помітний слід не тільки у становленні та формуванні кафедри, а й зробив вагомий внесок у популяризацію та розвиток духової музики західного регіону України. Високий професіоналізм, відданість справі, вміння організувати навчально-виховний процес, педагогічний досвід – ось основні риси, які утверджували В'ячеслава Миколайовича як завідувача та лідера кафедри.

У 1973 році духовий оркестр кафедри, головним диригентом і художнім керівником якого був маестро В. Старченко, з успіхом виступив на сцені Палацу культури "Україна" м. Києві, що принесло заслужене визнання колективу та його диригенту. За значний внесок у розвиток духової музики на Волині та професійну майстерність студентський духовий оркестр кафедри під його керуванням у 1982 році було нагороджено Почесною грамотою Міністерства культури України. Глибокі традиції, закладені диригентом В. М. Старченком, продовжує його учень, головний диригент духового оркестру кафедри, лауреат Міжнародного конкурсу-фестивалю духової музики "Сурми" 1996 року, доцент Микола Миколайович Терлецький.

У 1974 році на кафедрі відкривають клас саксофона, який веде Бобов Михайло Давидович. Починаючи з 1976 року, клас валторни очолює талановитий музикант і диригент Полех Дмитро Сергійович, що дало змогу створити у майбутньому брас-квінтет викладачів кафедри під орудою В. Старченка.

Визначною подією в культурно-мистецькому житті кафедри є створення в 1974 році естрадного оркестру, який очолив випускник Ровенського педагогічного інституту Гайдабура Олександр Дмитрович, досвідчений диригент і керівник джазових оркестрів Рівненщини "Горинь" та "Полісся".

У 1977 році педагогічний склад кафедри поповнює випускник Львівської державної консерваторії імені М. Лисенка, кларнетист і саксофоніст Самусенко Євгеній Федорович, який виховав цілу плеяду лауреатів міжнародних та всеукраїнських конкурсів. З 1981 року клас ударних інструментів очолює випускник Львівської консерваторії Леонід Васильович Редько, який 1991 року виїхав з Рівного на заробітки за кордон, де його спіткала трагічна доля.

За десять років діяльності Рівненський культурно-освітній факультет виріс у солідний вищий навчальний заклад Західного регіону України, який досяг значних успіхів у науково-дослідній, навчально-методичній, концертно-виконавській та організаційно-виховній роботі і фактично переріс себе як філіал Київського державного інституту культури. Ці чинники та високі вимоги суспільства щодо підвищення рівня роботи культурно-освітніх закладів, збільшення і поліпшення підготовки висококваліфікованих кадрів для галузі культури і мистецтва зумовили відкриття у м. Ровно самостійного державного інституту культури, офіційне відкриття якого відбулось у січні 1979 року.

Першим ректором Ровенського державного інституту культури було призначено авторитетного і знаного в наукових та творчих колах доктора філософських наук Віталія Феофановича Передерія, який поставив перед колективом інституту завдання підвищення рівня науково-дослідної, навчально-методичної та творчої роботи.

Перший завідувач кафедри, заслужений працівник культури України, доцент В'ячеслав Старченко

У 1983 році після успішного виступу в Київській філармонії з духовим оркестром В. Старченко запрошує на роботу випускника кафедри Цюлюпа Степана Даниловича на посаду викладача класу труби. Це рішення було підтримано ректором, професором В. Передерієм.

Визначною подією в історії інституту культури в 1983 році стає призначення нового ректора Анатолія Івановича Литвинчука – кандидата історичних наук, доцента, який на всіх ділянках роботи відзначався вмінням вирішувати найскладніші питання, масштабністю й ініціативою мислення, бажанням впроваджувати в навчальний процес інституту сучасне і прогресивне.

З 1987 року клас тромбона та оркестровий клас очолює Терлецький Микола Миколайович, який здобув практичний досвід роботи, працюючи багато років з духовими оркестрами системи професійно-технічної освіти на Рівненщині. Під його орудою духовий оркестр ПТУ № 10 виступав з концертними програмами в Кремлівському палаці м. Москви (Росія), в Національному палаці "Україна", Київській філармонії та інших престижних концертних залах нашої держави. Микола Миколайович за період трудової діяльності забезпечив практично всі лекційні дисципліни навчально-методичними посібниками (з грифом МОНУ) та рекомендаціями, що дало йому можливість згодом здобути вчене звання доцента кафедри духових та ударних інструментів.

У 1988 році кафедру духових та ударних інструментів очолив випускник Львівської консерваторії, заслужений працівник культури України, автор посібників та методичних праць з проблем підготовки керівників духових оркестрів доцент Дмитро Микитович Панасюк, якому допомагали 8 штатних викладачів, а саме: доцент М. Терлецький (клас тромбона), старші викладачі О. Садовий (клас труби), Д. Полех (клас валторни) та С. Цюлюпа (клас труби), викладачі Я. Сверлюк (клас труби), О. Велесик (клас тромбона), В. Онищук (клас кларнета, саксофона), концертмейстери: Л. Шагінян, Л. Руденко, Н. Цюлюпа, А. Адаркіна, Н. Сергеева, Л. Жирнова, старший лаборант Л. Сухораб.

Крім того, до викладацької роботи на кафедрі залучаються спеціалісти високої кваліфікації: Турчинський Борис Романович – випускник Одеської консерваторії, який у 1991-1994 роках керує духовим оркестром; з 1992 року клас труби веде випускник кафедри Сіончук Олександр Володимирович; у 1996-2000 роках духовий оркестр очолює Велесик Олег Миколайович. Усі вони мають великий практичний досвід роботи. Процес формування якісного складу кафедри постійно вдосконалюється.

В основу організації навчального процесу покладено індивідуалізацію навчання і самостійну роботу студентів, вивчення та врахування індивідуальних якостей студентів, їх інтересів та здібностей.

У 2001 році після захисту кандидатської дисертації завідувачем кафедри духових та ударних інструментів ректоратом Рівненського державного гуманітарного університету призначено доцента Сверлюка Ярослава Васильовича, який з 2003 року за цільовим направленням від РДГУ навчається в докторантурі Київського національного університету культури і мистецтв, а в 2011 році успішно захищає докторську дисертацію. Нині професор, доктор педагогічних наук, член Асоціації діячів духової музики Рівненського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки, автор монографій, навчальних підручників та наукових статей Я. Сверлюк є директором Інституту мистецтв РДГУ.

З 2004 року по сьогодні кафедру очолює Цюлюпа Степан Данилович – заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук, професор, голова Асоціації діячів духової музики Рівненського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки, відмінник освіти України, лауреат обласної мистецької премії Імені Германа Жуковського, артист оркестру Рівненського академічного музично-драматичного театру (в 2004-2019 роках). За його ініціативою, за особистої підтримки ректора РДГУ, професора Руслана Михайловича Постоловського в 2005 році на кафедрі започатковується проведення Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців (ансамблів) на духових та ударних інструментах імені В'ячеслава Старченка, який склав вагому альтернативу низькопробній монополії так званої попсової індустрії, пропагуючи і примножуючи традиції академічного духового інструментально-ансамблевого виконавства.

*Завідувач кафедри з 2004 року,
заслужений діяч мистецтв України,
кандидат педагогічних наук, професор
Степан Цюлюпа*

З 2006 року С. Цюлюпа організує проведення Всеукраїнської, а згодом Міжнародної науково-практичної конференції зі щорічним випуском збірника наукових праць "Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя", єдиного в Україні в жанрі духової музики. Збірник зареєстровано як періодичне наукове видання з питань мистецтва Наказ № 240 від 17.04.2013 року, Державна реєстраційна служба України. Свідectvo про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB № 19865-9665 P та зареєстровано в ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN 2522-1590 (Online) ISSN 2522-1582 (Print), та індексується в міжнародних наукометричних базах Google Scholar, Academic Resource Index ResearchBib.

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на музичних інструментах. Наукові статті висвітлюють корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких закладів вищої освіти і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

У 2004 році С. Цюлюпа запроваджує набір студентів на заочну форму навчання. Ці та інші заходи покращили якісний та кількісний контингент студентів кафедри, який зріс від 12 студентів у 2004 році до 93 студентів у 2020-му. Трудову діяльність у цей період продовжують доцент Д. Панасюк, доцент О. Гайдабура, професор, доктор педагогічних наук Я. Сверлюк, доцент М. Терлецький, ст. викладач О. Сіончук, ст. викладач Д. Полех, молоді викладачі С. Димченко, О. Палаженко, Т. Пастушок, які є лауреатами міжнародних та всеукраїнських конкурсів. Також працюють концертмейстери Н. Сергеева, Л. Руденко, І. Печерська, Л. Смик, Н. Сапіжук, згодом І. Казимірска, О. Шекель, які забезпечують навчальний процес на кафедрі професійною майстерністю і активною творчою та громадською діяльністю. Порядок ведення технічної документації на кафедрі забезпечують старший лаборант Олена Шафрай, а нині старший лаборант Наталія Северова.

Колектив кафедри духових та ударних інструментів РДГУ, 2020 рік.

Сидять зліва направо концертмейстери І. Казимірска, О. Шекель, Л. Смик, І. Печерська, ст. лаборант Н. Северова, викладачі О. Гайдабура, О. Сіончук, М. Терлецький, Я. Сверлюк, С. Цюлюпа, О. Палаженко, С. Димченко

Одним із важливих напрямків поліпшення рівня підготовки майбутніх фахівців є участь студентів та викладачів кафедри у науково-дослідній роботі. Вагомий внесок зроблено колективом у комплексне кафедральне дослідження теми "Стан та перспективи розвитку духової музики у західному регіоні України". Проведені всеукраїнські та міжнародні науково-практичні конференції, які дали можливість виявити ряд практичних та теоретичних проблем створення і діяльності духових оркестрів у західних областях України, визначити рівень фахової підготовки керівників творчих колективів, охарактеризувати кадрову ситуацію в регіоні в музичних школах, що, в свою чергу, дало можливість прогнозувати потребу спеціалістів у західних областях України до 2021 року.

Нині викладачі кафедри працюють над вирішенням професійно-педагогічних проблем підготовки здобувачів вищої музичної освіти в галузі культури та мистецтва до організації та керівництва дитячими, дорослими аматорськими та професійними духовими й естрадними оркестрами. В навчальному процесі запроваджуються нові дисципліни та спецкурси, ряд фахових дисциплін виносяться на вибір здобувачів вищої освіти. Так, на 2021-2022 навчальний рік заплановано читання спеціального курсу "Методика навчання гри на трубі – пікколо для викладання якого запрошено всевітньо відомого музиканта, народного артиста України, доцента Андрія Васильовича Ільківа. Цей інструмент, який ще називають "кларіно", набув широкої популярності в багатьох країнах світу, а в навчальних планах закладів музичної вищої освіти України ця дисципліна відсутня.

Сьогодні освітній процес на кафедрі духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ забезпечують 7 штатних викладачів, із них: 2 професори, 4 доценти, 1 доктор наук, 2 кандидати наук, 1 старший викладач. Науковий ценз викладачів серед випускаючих кафедр Інституту мистецтв РДГУ є найвищим і становить 86 відсотків, що дає можливість здійснювати освітній процес викладачами кафедри на здобуття освітніх ступенів "Бакалавр" і "Магістр".

У сучасних умовах діяльності закладів вищої освіти наукова робота стає лейтмотивом діяльності кожного викладача кафедри. В 2015 році успішно захищає кандидатську дисертацію Олег Петрович Палаженко, кларнетист за фахом, згодом рішенням атестаційної комісії МОНУ йому присвоєно вчене звання доцента. О. Палаженко є членом Асоціації діячів духової музики Рівненського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки, артистом оркестру Рівненського академічного українського музично-драматичного театру, автором численних наукових публікацій та відповідальним секретарем редколегії збірника наукових праць "Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя".

Значну увагу приділяється підвищенню кваліфікації молодих викладачів. Так викладач кафедри класу саксофона Пастушок Тарас Васильович навчається в аспірантурі РДГУ за спеціальністю 011 "Освітньо-педагогічні науки". Наказ № 07-10-01 від 13.09.2018 р., науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Я. Сверлюк.

Значно допомагають забезпечити якісний освітній процес на кафедрі викладачі-сумісники. Для викладання фахових дисциплін запрошені досвідчені педагоги та музиканти, які мають почесні державні нагороди, вчені звання та наукові ступені. Так, клас фагота вів народний артист України, доктор мистецтвознавства, академік НАНУ, професор Апатський Володимир Миколайович, згодом кандидат мистецтвознавства, доцент Старко Володимир Григорович, клас флейти веде Карпак Андрій Ярославович – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Львівської національної музичної академії імені М. Лисенка, клас гобоя – Закопеч Лев Миронович, заслужений діяч мистецтв України, професор, директор Львівської спеціалізованої музичної школи-інтернату імені Соломії Крушельницької.

Візитною картою кафедри є творчі колективи, які успішно представляють її на концертних сценах різного рівнів фестивалів і конкурсів духової та естрадної музики. Духовий оркестр є лауреатом Міжнародного конкурсу-фестивалю духової музики "Сурми" 1997 р. керівник доцент М. Терлецький. Сьогодні студентський духовий оркестр очолює випускник кафедри класу труби професора С. Цюлюпи, заслужений артист України, лауреат всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів, доцент кафедри Олександр Володимирович Сіончук, котрий також є керівником студентського ансамблю "Диксиленд-бенд Джокер". О. Сіончук є автором наукових, навчально-методичних публікацій та нотних видань, які користуються широкою популярністю в Україні серед керівників і музикантів диксилендових ансамблів. Особливої уваги заслуговує джаз-оркестр кафедри – лауреат Всесоюзного конкурсу естрадної музики (1979 р.), лауреат Міжнародного конкурсу-фестивалю (1996 р.), керівником якого є заслужений працівник культури України, відмінник освіти України, патріарх джазової музики на Рівненщині, усіма шанований доцент Олександр Дмитрович Гайдабура.

Керівник джаз-оркестру – заслужений працівник культури України, відмінник освіти України Олександр Гайдабура

Диригент оркестру – заслужений артист України, доцент Олександр Сіончук

Викладачі та творчі колективи кафедри беруть активну участь у міжнародних і всеукраїнських конкурсах та фестивалях оркестрової духової та естрадної музики, всеукраїнських конкурсах виконавців на духових та ударних інструментах, звітних концертах і різних творчих заходах університету, міста, області та за кордоном.

Колективом кафедри налагоджено тісну творчу співпрацю з однойменними кафедрами Національної музичної академії імені П. Чайковського (завідувачі кафедрами проф. Р. Вовк та проф. М. Баланко); Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (зав. кафедри проф. П. Круль); Львівської державної музичної академії імені М. Лисенка (проф. А. Карпак); Харківського державного університету мистецтв імені І. Котляревського (проф. О. Овчар); з Київ-брас квінтетом Національного Будинку камерної та органної музики (керівник – народний артист України Андрій Ільків); з артистами симфонічного оркестру Національної опери України – Ю. Василевичем, Ф. Крижанівським (заслужені артисти України), та ін.

Налагоджено тісні міжнародні творчі зв'язки з мистецькими навчальними закладами, зокрема: Білоруською академією музики (завідувач кафедри професор Володимир Скороходов); Пловдивською музичною академією в Болгарії (академік, валторніст Стоян Караіванов); з консерваторією в м. Петах-Тиква, Ізраїль; з лауреатом міжнародних конкурсів та премій Європейського парламенту Андрієм Старченком (Німеччина). За ініціативою Степана Цюлюпи та з допомогою всесвітньо відомого кларнетиста Петра Лато укладена угода про наукову та творчу співпрацю між РДГУ та Академією музики в Кракові (Польща) та ін.

За період діяльності кафедри для закладів культури та мистецтва підготовлено понад тисячу спеціалістів, які працюють з професійними та аматорськими колективами, викладачами інститутів, музичних училищ, училищ культури, коледжів культури і мистецтв, музичних шкіл, диригентами муніципальних та військових оркестрів, а також на адміністративних посадах у сфері культури і мистецтва. Серед них **М. Терлецький, О. Палаженко, О. Сіончук, С. Димченко, С. Цюлюпа** – викладачі кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ; **Р. Дзвінка** (саксофон) – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фольклору РДГУ; **З. Крет** – народний артист України, доцент, диригент Рівненського академічного музично-драматичного театру; **В. Огірок** (кларнет) – артист показового духового оркестру Збройних сил України; **В. Поляк** (саксофон) – концертмейстер групи саксофонів оркестру Київського Національного цирку; **В. Малецький** (фагот) – артист симфонічного оркестру Львівської державної філармонії; **І. Грисько** (валторна) – артист оркестру Львівського академічного театру опери та балету; **В. Ворончак** (гобой), **О. Палаженко** (кларнет), **С. Мартинюк** (труба), **Я. Малярський** (труба), **О. Литвин** (тромбон) – артисти оркестру Рівненського обласного академічного українського музично-драматичного театру; **В. Грицай** – заслужений працівник культури України, диригент муніципального духового оркестру "Воля" м. Тернопіль; **А. Вихованець** – диригент муніципального духового оркестру м. Луцьк; **А. Мазурок** – майор, диригент військового оркестру м. Рівне; **С. Варгун** – диригент дитячого духового оркестру м. Дрезден, Німеччина; **М. Гончарук** – завідувач відділу духових та ударних інструментів та **І. Шайнович, І. Крисько** – викладачі Тербовлянського фахового коледжу культури і мистецтв; **М. Майовецький** – відмінник освіти України, завідувач відділу духових та ударних інструментів Дубенського фахового коледжу культури і мистецтв; **В. Заремба, О. Шаповал, В. Кулик, М. Михальченко, Г. Кирилишен, А. Жуковський** – викладачі відділу духових та ударних інструментів Тульчинського фахового коледжу культури; **М. Тиновський** – викладач Дрогобицького музичного училища; **Л. Трачук** – заслужений працівник культури України, директор Тульчинського фахового коледжу культури; **Я. Шульс, Р. Ковальський, В. Гермак, П. Сапіга, Д. Раїнчук** – викладачі Кам'янець-Подільського фахового коледжу культури і мистецтв; **С. Климчик** – директор ДМШ № 2 м. Рівне, **О. Рудчик** – артист оркестру (труба) Волинського академічного музично-драматичного театру, викладач-сумісник Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Стравінського, м. Луцьк, Волинська область; **А. Котов** – артист оркестру (труба) Житомирського академічного українського музично-драматичного театру м. Житомир; **В. Пужняк** – директор музичної школи, викладач-методист класу труби Вікнянської музичної школи, с. Вікно, Заставнівський район, Чернівецька область; **М. Швець** – викладач класу труби Дубенського фахового коледжу культури і мистецтв РДГУ, нині соліст Хмельницького муніципального естрадно-духового оркестру, м. Хмельницький, **Я. Писарський** – артист оркестру (труба) державного академічного Волинського народного хору, м. Луцьк, Волинська область, та ін.

Висновки. За період трудової діяльності колективом кафедри для галузі культури і мистецтва було підготовлено значну кількість випускників з освітніми ступенями "бакалавр", "спеціаліст" та "магістр", яким присвоєно кваліфікації викладача, диригента оркестру, керівника ансамблю, концертного виконавця та артиста оркестру. Широкий спектр кваліфікацій за спеціальністю 025 "Музичне мистецтво" збільшує діапазон можливості працевлаштування випускників кафедри в Україні та за її межами. Налагоджена система зв'язку з випускниками, тому позитивні відгуки керівників установ, де працюють студенти кафедри, дають можливість зробити висновки, що фахівці, підготовлені колективом кафедри, примножують вагомий доробок для відродження та розвитку національної культури України.

Традиції, започатковані маестро В. Старченком у час заснування кафедри, зберігаються і примножуються досі його вихованцями та викладачами кафедри. Кафедра здійснює практичну та методичну допомогу керівникам творчих колективів, і те, що у західних областях України збереглися і функціонують духові оркестри, створені випускниками кафедри, надає оптимізму у подальшій роботі.

У наш час трудова діяльність кафедри спрямована на розробку нових навчальних планів і робочих програм з фахових дисциплін для забезпечення якісного освітнього процесу підготовки фахівців за освітніми степенями "Бакалавр" та "Магістр" і організацію та проведення IX Всеукраїнського конкурсу молодих виконавців (ансамблів) на духових та ударних інструментах імені В'ячеслава Старченка, а також проведення XIII Міжнародної науково-практичної конференції "Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя" 24-25 квітня 2021 року.

Література

1. Апатський В. М. Історія духового музично-виконавського мистецтва. Книга II / В. М. Апатський. – К.: ТОВ "Задруга", 2012. – 408 с.
2. Богданов, В. О., Богданова Л. Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку XX ст.: У 2-х томах. – Т. 1. – Х.: ФОП Сілічева С. О., 2013. – 384 с.
3. Цюлюпа С. Д. Історія кафедри духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету: минуле і сучасне. Навчальний посібник. – Рівне : видавець О. Зень, 2012. – 240 с.
4. Збірник наукових праць "Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя". Випуск № 12 / Упорядник С. Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2020. – 182 с.

References

1. Apatskyi, V. M. Istoriiia dukhovoho muzychno-vykonavskoho mystetstva [History of Wind Music and Performing Arts]. Knyha II. / V M. Apatskyi. – K.: TOV "Zadruha", 2012. – 408 s. [in Ukrainian].
2. Bohdanov, V. O., Bohdanova, L. D. Istoriiia dukhovoho muzychnoho mystetstva Ukrainy: vid naidavnishykh chasiv do pochatku XX st. [History of Ukrainian Wind Music: From Ancient Times to the Beginning of the XX Century]: U 2-kh tomakh. – T. 1. – Kh.: FOP Silicheva S. O., 2013. – 384 s. [in Ukrainian].
3. Tsiuliupa, S. D. Istoriiia kafedry dukhovyykh ta udarnyykh instrumentiv Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu: mynule i suchasne. Navchalnyi posibnyk [History of the Department of Wind and Percussion Instruments of Rivne State Humanities University: Past and Present. Tutorial]. – Rivne : vydavets O. Zen, 2012. – 240 s. [in Ukrainian].
14. Zbirnyk naukovykh prats "Istoriiia stanovlennia ta perspektyvy rozvytku dukhovoi muzyky v konteksti natsionalnoi kultury Ukrainy ta zarubizhzhia" [History of formation and perspectives of the development of brass music in the context of national culture of Ukraine and abroad]. Vypusk № 12 / Uporiadnyk S. D. Tsiuliupa. – Rivne: Volynski oberehy, 2020. – 182 s. [in Ukrainian].

УДК 780.644.2 (092)(477)

ORCID. <https://orcid.org/0000-0002-0044-8038>

**Вовк Р.А.,
м. Київ**

МЕСІАНСТВО ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА АПАТСЬКОГО...

Анотація. Стаття присвячена творчій діяльності відомого в Україні та за її межами музиканта різнобічного обдарування – фаготиста, педагога, науковця, народного артиста України, члена-кореспондента Академії мистецтв України, професора НМАУ ім. П.І. Чайковського В.М. Апатського.

Ключові слова: Володимир Апатський, фаготист, педагог, науковець, громадський діяч.

Annotation. The article is devoted to the creative activity of a well-known musician of various talents in Ukraine and abroad – bassoonist, teacher, scientist, People's Artist of Ukraine, corresponding member of the Academy of Arts of Ukraine, professor of NMAU n. P.I. Tchaikovsky V.M. Apatsky.

Key words: Volodymyr Apatsky, bassoonist, teacher, scientist, public figure.

Мета статті полягає у вшануванні пам'яті незабутнього Володимира Миколайовича Апатського – видатного музиканта-художника, педагога зі світовим ім'ям, глибокого вченого, діяльність якого стала найбільш цінним внеском у музичну культуру України та світу в царині духового мистецтва.

Наукове видання

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 13

Редактор-упорядник
Степан Цюлюпа

Верстка
Віталій Власюк